

ведення товарного виробництва, цільового та раціонального користування і охорони земельних ділянок, укладення угод щодо відчуження земельних ділянок, контролю за дотриманням земельного законодавства та притягнення винних до відповідальності за його порушення.

Анотація. В статті представлені основні підходи учених к определению поняття правового режиму земель, проаналізовані особливості правового регулювання земель сільськогосподарських товаровиробників.

Ключевые слова: правовий режим земель, землі сільськогосподарського призначення, сільськогосподарський товаровиробник.

Abstract. The article presents the main approaches of scientists to the definition of the concept of the legal regime of land, analyzed the features of the legal regulation of land of agricultural producers.

Key words: legal regime, agricultural producer, agricultural land, enterprise.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрейцев В.І. Земельне право і законодавство суверенної України: актуальні проблеми практичної теорії. [2-ге вид., випр.]. – К.: Знання, 2007. 445 с.
2. Гребенюк М. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення: проблеми, перспективи, зарубіжний досвід. *Право України*, 2007. № 9. С. 41–45.
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №3 Ст. 27.
4. Земельне право України: підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2008. – 600 с.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI *Офіційний вісник України*. 2010. № 92. Ч. 1. Ст. 3248.
6. Розвиток орендних відносин земель сільськогосподарського призначення: монографія / О. В. Чаплигіна, А. А. Шиян, Т. Т. Горобчук, Б. Є. Грабовецький. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 178 с.
7. Чабаненко М. М. Сільськогосподарський товаровиробник як аграрно-правова категорія. *Проблеми інтеграції та диференціації в екологічному праві*: Матеріали Всеукр. наук.-практ. круглого столу (м. Дніпропетровськ, 25 верес. 2014 р.). Дніпропетровськ, 2014. С. 137–145.

УДК 339.564:633.1

ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЕКСПОРТУ ЗЕРНА

Г. С. Шмига, Ю. М. Павлюченко

Анотація. В статті досліджено поняття господарської діяльності у сфері експорту зерна як виду господарсько-торговельної діяльності. На підставі узагальнень визначення господарської діяльності у сфері експорту зерна проаналізовано основні погляди щодо поняття господарсько-торговельної діяльності, зовнішньої торгівлі та експорту зокрема. Приділено увагу аналізу співвідношень понять господарської діяльності у сфері експорту зерна з суміжними поняттями, такими як зовнішня торгівля, зовнішньоторговельна діяльність, зовнішньоекономічна діяльність. Відкритим залишається питання визначення самого поняття господарської діяльності у сфері експорту зерна. Методологічну основу склали загальнонаукові методи дослідження, зокрема, діалектичний метод використовувався для з'ясування поняття господарської діяльності у сфері експорту зерна. Результатом наукового дослідження є запропоноване визначення поняття господарської діяльності у сфері експорту зерна.

Ключові слова: «торгівля», «торговельна діяльність», «зовнішньоторговельна діяльність», «господарсько-торговельна діяльність», «експорт».

Діяльність у сфері експорту зерна посідає значне місце на світовому ринку. Для України цей вид господарсько-торговельної діяльності не менш важливий, з огляду на обсяги виробництва зерна та нарощення експортного потенціалу. Логічно, що експорт

зерна потребує належного правового регулювання, для якого першочергове значення має питання визначення поняття діяльності у сфері експорту зерна.

Законодавче регулювання експорту зерна здійснюється положеннями Господарського кодексу України [1], Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [2], Законом України «Про зерно та ринок зерна в Україні» [3] та іншими, проте визначення діяльності з експорту зерна у цих актах не міститься.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття господарсько-торговельної діяльності у сфері експорту було предметом досліджень таких науковців, як О. О. Ашурков, А. Й. Богдан, О. К. Вишняков, В. М. Єрмоленко, С. І. Юшина та інші. Зазначені автори зосередили свою увагу на питаннях аналізу господарсько-торговельної діяльності, а саме характеристика останньої як зовнішньої торгівлі, яка здійснюється за межами території нашої держави. Однак на сьогоднішній день, поняття господарсько-торговельної діяльності у сфері експорту зерна залишається актуальним та підлягає подальшому дослідженню.

Метою статті є конкретизація визначення поняття діяльності у сфері експорту зерна.

Аналізуючи діяльність суб'єктів господарювання у сфері експорту зерна, необхідно зазначити, що ця діяльність відноситься до господарсько-торговельної діяльності.

Поняття господарсько-торговельної діяльності закріплене у ст.263 Господарського кодексу України (далі – ГК України), відповідно до якої, господарсько-торговельною є діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг.

Залежно від ринку (внутрішнього чи зовнішнього), в межах якого здійснюється товарний обіг, господарсько-торговельна діяльність виступає як внутрішня торгівля або зовнішня торгівля.

В той же час, Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів [4] містить поняття «торгівля», в значенні наведеному в Державному стандарті України (далі – ДСТУ) 4303-2004 «Роздрібна та оптова торгівля. Терміни та визначення понять» і ДСТУ 4281-2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація», згідно з якими, торговельна діяльність – це ініціативна, систематична, виконувана на власний ризик для отримання прибутку діяльність юридичних і фізичних осіб щодо купівлі та продажу товарів кінцевим споживачам, посередницькі операції або надання агентських, представницьких, комісійних та інших послуг у просування товарів від виробника до споживача [5].

Слід підкреслити, що міжнародне законодавство, законодавство ЄС та Угоди в рамках Світової організації торгівлі (далі – СОТ) оперує термінами «взаємних торгових відносин», «міжнародної торгівлі», а Генеральна угода по тарифам і торгівлі (далі – ГААТ) не містить визначення поняття «торгівля» [6, с. 22].

Аналізуючи поняття експорту зерна як виду господарсько-торговельної діяльності, необхідно звернути увагу на думку вчених, тому що, у науковій літературі відсутній єдиний підхід щодо визначення понять «торговельна діяльність», «торгівля», «зовнішня торгівля», «зовнішньоторговельна діяльність».

У той же час, О. П. Віхров вважає, що торговельна діяльність – це ініціативна, самостійна діяльність юридичних осіб і громадян щодо здійснення купівлі та продажу товарів народного споживання з метою отримання прибутку [7, с. 291–292].

Поряд із цим, П. М. Пальчук вважає, що торгівля (торговельна діяльність) як самостійний предмет нормативно-правового регулювання може бути визначена як діяльність, пов'язана з продажем товарів виробничо-технічного призначення й товарів народного споживання на підставі різних цивільно-правових договорів, які передбачають передачу прав власності на такі товари, а також допоміжна діяльність, яка спрямована на забезпечення умов для їх продажу шляхом надання відповідних послуг [8, с. 78].

Видом господарської діяльності розглядає торговельну діяльність О. В. Буткевич. Дослідник вважає, що термін «торгівля» є більш широким і включає поняття «торговельна діяльність» та «торговельні операції». Автор переконаний, що торговельна діяльність – це систематична господарська діяльність суб'єктів господарювання з реалізації продукції виробничо-технічного призначення й виробів народного споживання, що здійснюється на професійних засадах, у сфері товарного обігу, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг із метою досягнення економічних і соціальних результатів та отримання прибутку або без мети отримання прибутку [9, с. 72]. Наведене визначення конкретизує торговельну діяльність, однак не розкриває його в повному обсязі.

Так, на думку К. О. Хрімлі господарсько-торговельна діяльність – це самостійний вид господарської діяльності, спрямований на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення й виробів народного споживання, який здійснюють суб'єкти господарювання, незалежно від форм власності, за плату на професійних засадах [10].

Наведене дозволяє зробити висновок, що серед дослідників відсутня єдність у співвідношенні понять «торгівля» та «торговельна діяльність», проте визначення, в цілому, відповідають визначенню, закріпленому ст. 263 ГК України.

У свій час, Г. Ф. Шершневич [11] визначив зовнішню торгівлю як вид торгівлі, що здійснюється між державами, між виробниками і споживачами, які належать до різних держав.

Дослідник О. О. Ашурков, аналізуючи нормативний матеріал, вказує на відсутність поняття «зовнішня торгівля» та «зовнішньоторговельна діяльність». Автор вважає, що зовнішня торгівля є одним із видів господарсько-торговельної діяльності, відмінною рисою чого є її здійснення у сфері товарного обігу, який відбувається на зовнішньому ринку [6, с. 19]. Необхідно погодитися з думкою автора, адже дійсно основною ознакою господарсько-торговельної діяльності зовнішньої торгівлі є здійснення її на зовнішньому ринку.

Деякі вчені визначають зовнішню торгівлю як вид зовнішньоекономічної діяльності. На думку А. А. Попова зовнішня торгівля як вид зовнішньоекономічної діяльності являє собою посередництво в тому чи іншому виді господарської діяльності українського суб'єкта між українськими виробниками і іноземними споживачами, іноземними виробниками іноземними споживачами, що має місце як на території України, так і за її межами [12].

Також К. І. Толстая визначає зовнішню торгівлю, як вид зовнішньоекономічної діяльності, як особливу складну форму господарювання, яка виходить за межі господарювання національного ринку і має специфічні риси в питаннях розрахунків; ціноутворення; якості товарів, робіт, послуг; об'ємів експорту-імпорту; відповідальності; поставок; механізмів здійснення даних відносин [13], з чим необхідно погодитись, адже перераховані чинники дійсно мають місце на практиці.

В юридичній енциклопедії зазначається: «розрізняють також торгівлю внутрішню (купівля-продаж здійснюється на внутрішньому ринку країни) і зовнішню (купівля-продаж відбувається між країнами)». При цьому автори визначають торгівлю як форму обміну товарів, за якої рух їх зі сфери виробництва до сфери споживання або зміна одного власника товарів іншим відбувається на основі купівлі-продажу [14, с. 103–104].

Разом з тим, С. І. Юшина зазначає, що пояснення зовнішньої торгівлі як «купівля-продаж», що відбувається між країнами» є досить звуженим розумінням зовнішньої торгівлі. Адже зовнішньоторговельна діяльність як один із видів зовнішньоекономічної діяльності здійснюється суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України та іноземними суб'єктами господарювання, до яких окрім держави, належать в тому числі фізичні та юридичні особи, які згідно з відповідним законодавством можуть бути визначені як суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності [15, с. 199].

Аналізуючи сутність зовнішньої торгівлі, необхідно погодитись із думкою автора, що сутність зовнішньої торгівлі розкривається через такі поняття, як експорт та імпорт товарів.

Відповідно до положень статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», експорт – це продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів.

Отже, визначення поняття діяльності у сфері експорту зерна має базуватись на тому, що такій діяльності притаманні ознаки господарсько-торговельної діяльності (здійснюється суб'єктами господарювання і спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання) та зовнішньоекономічної діяльності, зокрема експорту (здійснюється у сфері товарного обігу, який відбувається на зовнішньому ринку спеціальними суб'єктами і має деякі інші специфічні риси).

З урахуванням викладеного можна запропонувати наступне визначення господарської діяльності у сфері експорту зерна:

господарська діяльність у сфері експорту зерна – це господарсько-торговельна діяльність, що здійснюється на професійних засадах суб'єктами господарювання у сфері зовнішньої торгівлі, які стали на облік осіб, які здійснюють операції з товарами на зовнішньому ринку, яка полягає у продажі зерна з вивезенням або без вивезення зерна через митний кордон України, включаючи реекспорт зерна, з метою отримання прибутку українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Аннотація. В статье исследовано понятие хозяйственной деятельности в сфере экспорта зерна как вида хозяйственно-торговой деятельности. На основании обобщений определения хозяйственной деятельности в сфере экспорта зерна проанализированы основные взгляды на понятие хозяйственно-торговой деятельности, внешней торговли и экспорта в частности. Уделено внимание анализу соотношений понятий хозяйственной деятельности в сфере экспорта зерна со смежными понятиями, такими как внешняя торговля, внешнеторговая деятельность, внешнеэкономическая деятельность. Открытым остается вопрос определения самого понятия хозяйственной деятельности в сфере экспорта зерна. Методологическую основу составили общенаучные методы исследования, в частности, диалектический метод использовался для выяснения понятия хозяйственной деятельности в сфере экспорта зерна. Результатом научного исследования является предложение определения понятия хозяйственно деятельности в сфере экспорта зерна.

Ключевые слова: «торговля», «торговая деятельность», «внешнеторговая деятельность», «хозяйственно-торговая деятельность», «экспорт».

Abstract. The article explores the concept of economic activities in the field of grain exports as a type of economic and commercial activities. On the basis of generalizations of the definition of economic activities in the field of grain exports, the main views on the concept of economic and commercial activities, foreign trade and exports in particular are analyzed. Attention is paid to the analysis of the relationship between the concepts of economic activity in the field of grain exports with related concepts, such as foreign trade, foreign trade, foreign trade activities. The question of defining the very concept of economic activity in the field of grain exports remains open. The methodological basis was formed by general scientific research methods, in particular, the dialectical method was used to clarify the concept of economic activity in the field of grain exports. The result of scientific research is the definition of the concept of economic and commercial activities in the field of grain exports.

Keywords: «trade», «trade activity», «foreign trade activity», «economic-trading activity», «export».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2001 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18,19–20, № 21–22. – Ст. 144.
2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
3. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04 липня 2002 р. № 4495-VI [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15>.
4. Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів: Постанова КМУ від 15 червня 2006 р. № 833 // Офіційний вісник України. – 2006. - №25. – Ст. 1818.

5. Роздрібна та оптова торгівля. Терміни та визначення понять: ДСТУ 4303:2004 від 1 липня 2005 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.profiwins.com.ua/uk/directories1/dstu4303.html>.
6. Правове регулювання зовнішньоторговельної діяльності в умовах реалізації інтеграційних прагнень України: монографія / за ред. О. О. Ашуркова; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень – Чернігів: Десна поліграф, 2015. – 392 с.
7. Віхров О. П. Господарське право. Спеціальна частина: [навчальний посібник] / О. П. Віхров. – К.: Слово, 2006. – 344 с.
8. Пальчук П. М. Ліцензування торговельної діяльності в Україні: дис. ... канд. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / П. М. Пальчук; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2008. – 208 с.
9. Буткевич О. В. Співвідношення понять «торгівля» та «торговельна діяльність» / О. В. Буткевич // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 1. – С. 69–73.
10. Хрімлі К. О. Поняття господарсько-торговельної діяльності // Актуальні проблеми держави і права. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v74/34.pdf>.
11. Шершеневич Г. Ф. Учебник торгового права / по изданию 1914 года / Габриэль Феликсович Шершеневич. – Фирма «СПАРК», 1994. – С.25
12. Попов А. А. Торговое право: Учеб.пособие / А. А. Попов. – Х.: Каравелла, 1999. – 257 с.
13. Толстая К. И. Совершенствование правового регулирования внешней торговли / К. И. Толстая // Державне регулювання торгівлі в ринкових умовах: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (24–26 жовтня 2001 року, Київ) / Відп. ред. А. А. Мазаракі. – К., 2001. – С.89.
14. Нагребельний В. П., Коломацька С. П. Торговля / В. П. Нагребельний, С. П. Коломацька // Юридична енциклопедія: в 6т./ Редкол.: Ю. С. Шемчушенко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр.енцикл.», 1998. – Т6: Т-Я. – 2004. – 768 с.
15. Юшина С. І. Визначення зовнішньоторговельної діяльності в українському законодавстві // Часопис київського університету права. – № 4. – 2011. – С. 197–200.